

بسمه تعالی

آجرک الله یا صاحب الزمان السلام علیک یا فاطمه الزهرا

کنفرانس : تبیین ابعاد شخصیتی حضرت زهرا_ سلام الله علیها

پژوهش و ارائه : استاد گلایری بابلکناری

گروه تخصصی اندیشکده ایمان و یقین

سلام علیکم جمیعا ورحمه الله

شب شهادت دردانه ی هستی را محضر همه بزرگواران تسلیت عرض میکنم

نوشتاری که محضر بزرگواران تقدیم میکنیم بررسی ابعاد شخصیتی حضرت زهرا سلام الله علیها میباشد که در همین ایام نگارش آن پایان یافت و به مناسبت تقدیم حضور سروران گرانقدر درسه شب خواهد شد.

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلاه والسلام علی خاتم النبیین محمد صلی الله علیه وعلی آله الاطیبین والاطهرین بهم نتولی
وعن اعدائهم تنبرا الی الله.

تبیین ابعاد شخصیتی حضرت زهرا_ سلام الله علیها

چکیده:

وقتی انسانی مصداق اتم واکمل خلیفه الله باشد و عینیت ولقد کرما بنی آدم ; بی تردید چنین انسانی باهرجنسیتی که باشد الگوی بشریت خواهد بود.

بشریت که دردنیای پیچیده دریا و امتحان به دنبال نور برای رهایی از ظلمات است اگر الگوی مناسبی در این صحنه نیابد تابه او تاسی کند قطعا دچار لغزش و خطا خواهد شد.

خدای حکیم , کریم و لطیف از سر حکمت , کرامت و لطف انسانهایی را که دارای ظرفیت وجودی و اتساع روحانی بودند را برگزیده آنان را چراغ راه بشریت قرارداد تا با الگو قرار دادن آنان مسیر هدایت را پیموده و کمال برسند.

از جمله ی این شخصیتهای برگزیده , حضرت زهرا سلام الله علیها میباشد ایشان از آن جهت که معصوم است انسان کامل است و از آن جهت که انسان کامل است الگو برای همه ی بشریت است نه آنکه فقط برای جامعه ی زنان الگو باشد.

اما از آنجا که الگو پذیری لازمه اش شناخت آن الگو میباشد از این رو در نوشتار پیش رو به بررسی و تبیین ابعاد شخصیتی آن بانوی بزرگ پرداختیم.

این نگاره به شکل تحلیلی توصیفی بوده و از اسلوب تحقیق کتابخانه ای بهره برده شد.

#واژگان_کلیدی: #شناخت_حضرت_زهرا_شخصیت_عبادت_سیاست_اخلاق

دبیاجه:

حقیقت زندگی بشر به حکم و ماخلقت الجن والانس الا ليعبدون (۵۶ ذاریات) عبودیت و رسیدن به کمال است که این مسیر اگر چه با سختی ها، موارثها و امتحانات گوناگون همراه است اما میوه ی این بلوغ و کمال، رضوان الهی میباشد که فرمود یا ایها النفس المطمانه ارجعی الی ربک راضیه مرضیه (فجر ۲۸) و نیز روشن است که این مسیر تنها مسیری هست که اعوجاج و انحراف ندارد و به مقصود و مطلوب میرساند چنانکه حق تعالی فرمود ان اعبدونى هذا صراط مستقیم (یس ۶۱).

اما دشمنی که بر اسب چموش غرور تکبر سوار شده بود و از تمکین در مقابل حق تعالی امتناع نمود: الا ابلیس ابی واستکبر (۳۴ بقره) سوگند خورد که انسان را منحرف کند: قال فبعتک لا غوبنهم اجمعین (ص ۸۲) قطعا در کمین نشست و لحظه ای انسان را از لغزاندن و انحراف رها نمیکند مگر آنکه انسان در حصن و حصار عبودیت پناه ببرد که فرمود: إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ (۴۲ حجر)

اما همانگونه که پیشتر اشاره شد اگر راهنمایی نباشند، راه پویان در مسیر بندگی همواره با خطر مواجه هستند از این رو باید راهبرانی مطمئن و به دور از خطا و الگوهای الهی و آیاتی روشن را در این راه شناخت و به آنها تاسی نمود تا راه از بیراه شناخته شده و راهزنان عقیده و دین را مجال چپاول به باورهای الهی نداد.

خداوند دو نور را در مسیر بشر قرار داد که در تاریکی و سوسه های شیطانی، چراغ راه باشند؛ قرآن که نور الهی هست و فرمود:

يا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا؛ (نساء ۱۷۶)

و خاندان عصمت و عترت، که فرمود کنتم نورا فی اصلااب الشامخه و ارحام مطهره

پس انسان با تمسک به این دو در مسیر انحراف قرار نمیگیرد چنانکه رسول خدا فرمود:

انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی ما ان تمسکتما بهما لن تضلوا بعدی: کتاب الله فیهدی و النور حبل ممدود من السماء الی الارض و عترتی اهل بیتی وان اللطیف الخبیر قد اخبرنی انهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض و انظروا کیف تخلفونی فیهما

«من در میان شما دو امانت نفیس و گرانبها می‌گذارم یکی کتاب خدا قرآن و دیگری عترتم اهل بیت را. تا وقتی که از این دو تمسک جوید، هرگز گمراه نخواهید شد و این دو یادگار من هیچگاه از هم جدا نمی‌شوند. تا کنار حوض کوثر بر من وارد شوند.»

(مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۲۴. صواعق المحرقة، ابن حجر، فصل ۹، بخش ۲، ص ۱۹۱، ۱۹۴. تاریخ الخلفاء، جلال الدین سیوطی، ص ۱۷۳)

اما حضرت زهرا که عصمه الله الکبری هست و انسانی کامل در همه ی ابعاد زندگی و شخصیتی، لازم است به عنوان یک الگوی کامل شناخته و شناسانده شود. که این نوشتار با این هدف تنظیم شد و لزوم و ضرورت تحقیق همانا نیاز

شدید در عصر کنونی به الگوهای الهی میباید تا انسان را از خطرات فراوانی که اطراف او را احاطه کرده نجات دهد، عصری که دینداری نگاه داشتن گوی آتش برکف دست است.

اگرچه تحقیقات و نگاره های مرتبط فراوانی در حوزه ی شخصیت شناسی آن بانوی بزرگ نگاشته شده است اما تفاوت این تحقیق در عین اختصار پردازش روشنتری به برخی از ابعاد کمتر توجه شده ی آن حضرت است. ساختار تحقیق را در بخشهای ذیل تنظیم کردیم:

۱.۷. بخش اول: شخصیت شناسی عمومی

۲.۷. بخش دوم: شناخت شخصیت عبادی و علمی

۳.۷. بخش سوم: شناخت شخصیت اجتماعی و سیاسی

۴.۷. بخش چهارم: شناخت شخصیت اخلاقی که به دو گفتار رفتار با همسر و رفتار با فرزندان تنظیم شده است.

۱.۷. بخش اول:

##شخصیت_شناسی_عمومی

رسول مکرّم اسلام که پیش از بعثت نیز به وصف امانت، اعتماد و درستکاری متصف بودند با بانویی شناخته شده در فضل و کمال به نام خدیجه بنت خویلد ازدواج کردند.

ابن عباس می‌گوید: فرزند بزرگ پیامبر خدا صلی الله علیه و آله قاسم و پس از او زینب، عبدالله، ام‌کلثوم، فاطمه و رقیه است. پس از وفات قاسم و عبدالله در مکه، عاص بن وائل سهمی گفت: نسل محمد قطع شد و او ابتر است (التفسیر الکبیر ج ۳۲، ص ۱۳۲).

و خداوند سوره ی کوثر را نازل فرموده و به پیامبر بشارت داد که به تو خیر کثیری عطا خواهیم کرد و آنکه ابتر است کسی است که تورا ابتر خواند.

در تاریخ تولد فاطمه علیهاالسلام در بین علمای اسلام اختلاف است. لکن در بین علمای امامیه مشهور است که آن حضرت در روز جمعه بیستم ماه جمادی الثانی سال پنجم بعثت تولد یافته است.

مانند این شهر آشوب در مناقب ج ۳ ص ۳۵۷، کلینی در اصول کافی ج ۱ ص ۴۵۸، مجلسی در بحار الانوار ج ۴۳ ص ۶ و حیات القلوب ج ۲ ص ۱۴۹، محدث قمی در منتهی الامال ج ۱ ص ۹۴، محمدتقی سپهر در ناسخ التواریخ ص ۱۷، علی بن عیسی در کشف الغمّه ج ۲ ص ۷۵، طبری در دلائل الامامة ص ۱۰ فیض کاشانی در وافی ج ۱ ص ۱۷۳، این دانشمندان و گروه دیگری نوشته اند که فاطمه پنج سال بعد از بعثت تولد یافت: مدرک آنان احادیث است که در این باره از ائمه صادر شده است.

ابوبصیر روایت کرده که امام صادق علیه‌السلام فرمود: در بیستم ماه جمادی الثانی در هنگامی که پیغمبر چهل و پنج ساله بود به دنیا آمد. هشت سال با پدرش در مکه بود. و ده سال در مدینه با پدرش زندگی کرد. بعد از پدر بزرگوارش هفتاد و پنج روز زنده ماند و در روز سوم جمادی الثانی در سال یازدهم هجری وفات نمود. (دلائل الامامة ص ۱۰)

جایگاه حضرت زهرا در اسلام

حضرت زهرا سلام الله علیها یکی از شخصیت های محبوب و بزرگ و مورد احترام رسول خدا و مسلمین بود .
نقلهای ذیل از قرآن روایات نبوی گویای این حقیقت است:

قرآن کریم:

إِنَّا أُعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرِ

همانا ما کوثر را به تو عطا کردیم پس برای پروردگارت نماز بخوان و قربانی کن.

کوثر ، آیه ۲ - ۱ .

پیامبر صلی الله علیه وآله :

فَاطِمَةُ أَعَزُّ النَّاسِ عَلَيَّ

فاطمه عزیزترین مردم نزد من است

بشارة المصطفی ، ص ۷۰ .

پیامبر صلی الله علیه وآله :

مَنْ أَحَبَّ فَاطِمَةَ ابْنَتِي فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ مَعِي

هر کس دخترم فاطمه را دوست داشته باشد ، در بهشت با من همراه خواهد بود

بحار الأنوار ، ج ۲۷ ، ص ۱۱۶ .

«... یا علی! انفذ لما امرتک به فاطمة فقد امرتها بأشياء أمر بها جبرئیل علیه السلام ... ؛ ای علی! آنچه را فاطمه علیها السلام بدان امر می کند، انجام ده؛ زیرا من چیزهایی را به او امر کرده ام که جبرئیل علیه السلام به آنها امر کرده است (بحار الانوار، ج ۲۲، ص ۴۸۴)

ان فاطمة خلقت حورية في صورة انسية ... ؛ بی شک فاطمه علیها السلام حوریه ای است که به صورت انسان آفریده شده است (همان، ج ۷۸، ص ۱۱۲).

یا فاطمة ... انت منی وانا منک ... ؛ ای فاطمه! تو از من هستی و من از تو هستم .«(بیت الاحزان، ص ۱۹؛ بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۳۲)

فداک ابوک یا فاطمة؛ پدرت به قربان تو باد ای فاطمه علیها السلام!«(بحار الانوار، ج ۲۲، ص ۴۹۰)

اشتاقت الجنة الى اربع من النساء: مريم بنت عمران، و آسیة بنت مزاحم زوجة فرعون و خديجة بنت خويلد و فاطمة بنت محمد صلی الله علیه و آله؛ (۳۸) بهشت مشتاق چهار زن است: مريم دختر عمران، آسیه دختر مزاحم و زن فرعون، خديجه دختر خويلد و فاطمه علیها السلام دختر محمد صلی الله علیه و آله)

بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۵۳ .

و روایات فراوان دیگری که این مختصر مجال بیش از این در پردازش به آنها را ندارد.

اما از همین مقدار به خوبی جایگاه حضرت زهرا روشن شد.

#شناخت_شخصیت_عبادی_و_علمی_حضرت_زهراس

صحیفه ی تاریخ، تا به حال شاهد عبادت‌هایی بس شگفت از اولیای الهی بوده است. در میان تمامی عبادت‌ها، آنچه به صفحات تاریخ زینت و جلوه ای بی نظیر بخشیده، عبادت‌های بانوی بزرگوار است که در اوج جوانی، مایه ی فخر و مباحات عابدان گردیده است. این عابده ی بی همتا، هموست که در وصف عبادتش چنین آمده است:

در تمام دنیا، عابدتر از فاطمه علیهاالسلام یافت نمی شود؛ او به حدی برای عبادت برپا می ایستاد که پاهایش ورم می کرد. [قال الحسن البصری: ما كان فی الدنيا اعبد من فاطمة. كانت تقوم حتی تتورم قدمایها. بحار الانوار: ج ۴۳، ص ۷۵، روایت ۶۲.]

باری، عبادت‌هایی که از حضرت فاطمه ی زهرا علیهاالسلام، گزارش شده است با آنچه تا به حال دیده یا شنیده ایم، بسیار متفاوت است. آن حضرت در دوران کوتاه عمرشان، با عبادت‌هایی بی نظیر به فتح رفیع ترین قله های بندگی و عبودیت نایل آمدند؛ به گونه ای که عبادت ایشان با عبادت‌های انبیاء، اولیا و دیگر دوستان خداوند، چه از لحاظ کمیت و چه از لحاظ کیفیت، قابل مقایسه نیست.

#توصیف_کمیت_و_کیفیت_عبادت_فاطمه_ی_زهرا_علیها_السلام_کاری_است_ورای_امکان_که_جز_از_عهده_ی_خداوند_و_برگزیدگان_خاص_او_بر_نمی_آید.

در عظمت عبادت او همین بس که خداوند عالمیان به وصف عبادت او و یگانه کفو و همتایش، [رسول الله صلی الله علیه و آله: و الله ما كان لفاطمه کفو غیر علی. بحار الانوار: ج ۴۳، ص ۱۰۷، روایت ۲۲.] علی علیه السلام می پردازد.

آری، اوج عبادت آن حضرت، در آخرین آیات سوره ی آل عمران، از کلام خداوند رحمان، جلوه نموده است: الذین یذکرون الله قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم و یتفکرون فی خلق السموات و الأرض...؛ [آل عمران (۳): ۱۹۵-۱۹۱.] آنان که خدای را [در همه حال؛] ایستاده، نشسته و خفته بر پهلوهاشان یاد می کنند و در آفرینش آسمانها و زمین می اندیشند.... [] پس از هجرت فرار گونه ی پیامبر اکرم (ص) از مکه، علی (ع) در پی مأموریتی که از جانب پیامبر دریافت کرده بود بلافاصله به همراه فاطمه ی زهرا علیهاالسلام و تنی چند از زنان و ضعیفان، کاروانی ترتیب داد و شتابان به سوی مدینه سرعت گرفت.

مشرکان مکه که از کف دادن پیامبر، خشمشان را برانگیخته بود، تصمیم گرفتند که آنان را از میانه ی راه بازگردانند و به گروگان‌شان گیرند؛ اما شجاعت و مردانگی حضرت علی علیه السلام، داغ این آرزو را بر دل‌هایشان نهاد و عاقبت این کاروان پس از جنگ و گریزهای طاقت فرسا، به سلامت بر پیامبر وارد شد.

به محض ورود علی و فاطمه، پیامبر با سروری کم نظیر به استقبالشان شتافت. علی را در آغوش فشرد و فرمود: پیش پای شما جبرئیل بر من نازل شد و مرا از تمام احوال شما در این سفر باخبر ساخت؛ از عبادت‌های میان راهتان، از تهجد شب هایتان، از مناجات‌های مداومتان، از تفکر پیوسته یتان و نیز از جنگ و گریز هایتان تا بدین جا. او این آیات جانبخش را از جانب خداوند رحمان، به استقبال شما فرود آورده است: آنان که یاد خدا می کنند؛ ایستاده، نشسته و بر پهلو و در آفرینش آسمان و زمین اندیشه می کنند [و می گویند خدایا تو اینها را به عبث نیافریده ای، تو پاک و منزهی؛ ما را از عذاب جهنم نگاه دار....

عطر روح فزای وحی، به یکباره تمام خستگی آن جنگ و گریزهای طاقت فرسا را از تن خسته ی علی و فاطمه سترد؛ چرا که خداوند متعال با این آیات بر نماز، تهجد، مناجات، تفکر و ذکر مدام آنان، مهر قبولی نهاده بود. با الهام از کشف الغمة فی معرفة الائمة: ص ۵۳۹.]

عبادت فاطمه علیها السلام از لحاظ کمیت، تا بدان حد گسترده است که در لحظه لحظه ی زندگی او حضور و ظهور دارد؛ رفتار او، گفتار او، نگاه او، تلاش او، نفس کشیدن او و هر لحظه ی شب و روز او عبادت بود. [رسول الله صلی الله علیه و آله: یا سلیمان! ان فاطمة، ملأ الله قلبها و جوارحها ایمانا الی مشاشها تفرغت لطاعة الله.] او هر شب بعد از خوابانیدن بچه ها و فراغت از دیگر و وظایف خانه داری، بر سجاده ی عبادت به نماز می ایستاد؛ تا جایی که پاهای مبارکش کیبود و متورم می شد.

#شب_ ازدواج آن عابده ی بی همتا، چنین محاسبه شده است :

علی علیه السلام در آن شب همسرش را نگران و گریان دید. علت را پرسید. فاطمه فرمود: حال خود را در پایان عمر و عالم قبر به یاد آوردم؛ چرا که انتقال از خانه ی پدرم به منزل خودم، مرا به یاد انتقال به قبر انداخت. تو را به خدا قسم بیا در این ساعات آغازین زندگی به نماز برخیزیم و امشب را به عبادت خدا بپردازیم. [فاطمه زهرا علیها السلام: تفکرت فی حالی عند ذهاب عمری و نزولی فی قبری فشبتهت دخولی فی فراشی بمنزلی کدخولی الی و قبری فأنشدک الله ان قمت الی الصلوة فنعبد الله تعالی هذه اللیلة... احقاق الحق: ج ۴، ص ۴۸۱.]

آری، فاطمه ی زهرا علیها السلام، این اسوه ی کامل و دُر دانه ی بانوان جهان، در شیرین ترین و خاطره انگیزترین لحظه های زندگی نیز از هدف خلقت خویش غافل نمی شود و از همسرش می خواهد که از آن شب نیز برای تقرب به خداوند استفاده کنند. شخصیت زهرا ی اطهار علیها السلام از همان شب اول چنان برای علی علیه السلام جلوه می یابد که وقتی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فردای آن شب از علی می پرسد: همسرت را چگونه یافتی؟! بی درنگ می گوید: نعم العون علی طاعة الله؛ [ثم أتاهما فی صبیحتهما فسأل علیاً: کیف وجدت اهلك؟ قال: نعم العون علی طاعة الله... بحار الانوار ج ۴۲، ص ۱۱۷.] بهترین یار و یاور برای اطاعت و عبودیت خداوند.

از لحاظ **#کیفیت** ظاهری به هنگام عبادت، چنان خوف و خشیت الهی در بدنش ظاهر می شد که تمام وجودش به لرزه می افتاد و تمام اعضا و جوارحش ترسان و لرزان می گشت.

اما عبادت فاطمه، از لحاظ **#کیفیت** معنوی، آن چنان بی مانند است که درخشندگی نور آن باعث حیرت و لذت ملائکه ی مقرب الهی می گردد؛ تا جایی که هفتاد هزار فرشته از فرشتگان مقرب الهی [رسول الله صلی الله علیه و آله...] آنها لتقوم فی محرابها فیسلم علیها سبعون الف ملک من الملائکه المقربین و ینادونها بما نادت به الملائکه مریم فیقولون: یا فاطمه! ان الله اصطفاک و طهرک و اصطفاک علی نساء العالمین... بحار الانوار: ج ۳۷، ص ۸۴، روایت ۵۲ و نیز ج ۴۳، ص ۲۴، روایت ۲۰.]

جملگی بر او سلام و تحیت می فرستند و به تأیید و تشویق او می پردازند. [رسول الله... اما ابنتی فاطمة فی محرابها بین یدی ربهما جل جلاله زهر نورها لملائکه السماء کما یزهر نور الکواکب لاهل الارض... یونسها الله تعالی ذکره بالملائکه فنادتها بما نادت به مریم بنت عمران فتقول: یا فاطمة! ان الله اصطفاک و طهرک و اصطفاک علی نساء العالمین. یا فاطمة! أقتنی لربک و اسجدی و ارکعی مع الراكعین. بحار الانوار: ج ۲۸، ص ۳۷، روایت ۱ و نیز ج ۴۳، ص ۱۷۲، روایت ۳.]

آری، عبادت حضرت زهرا علیها السلام موجب بهت، لذت و بهجت فرشتگان مقرب الهی می شود؛ آن فرشتگانی که تمام عمر خود را به عبادت گذرانده اند؛ چرا که عبادت چون غذای روح آنهاست و اگر لحظه ای خدا را تسبیح و تقدیس نکنند، همانند گرسنه ای خواهند بود که هیچ غذایی ندارد؛ مخلوقاتی که نه تنها کار خودشان عبادت مداوم است، بلکه در طول تاریخ بشری عبادت های پرشماری را از انبیا و دوستان خدا دیده اند. چنین موجودات و الامقام و عظیمی، وقتی نور عبادت زهرا در آسمان ها درخشیدن می گیرد، [الامام الصادق علیه السلام فی جواب «لم سمیت فاطمة، زهرا؟»: لانها کانت اذا قامت فی محرابها زهر نورها لاهل السماء کما یزهر الکواکب لاهل الارض.] بحار الانوار: ج ۴۳، ص ۱۲، روایت ۶.] از عظمت آن درشگفت می شوند و از مشاهده ی زیبایی آن، غرق مسرت و لذت می گردند.

اما بشنویم وصف #عبادت_فاطمه را از زبان میوه ی دلش، امام حسن مجتبی علیه السلام: «در شب جمعه ای، مادرم را در محراب عبادت نظاره می کردم. تمام شب را به قیام و قعود و رکوع و سجود مشغول بود تا آن گاه که سپیدی صبح سر زد. می شنیدم که مردان و زنان مؤمن را یکایک نام می برد و فراوان دعایشان می کند؛ در حالی که هیچ دعایی برای خود نمی کرد.

پس خدمت ایشان عرض کردم: مادر! چرا همان گونه که برای دیگران دعا می کنید، برای خودتان دعا نمی کنید. فرمود: فرزندم! ابتدا همسایه، سپس خانه.» [الامام الحسن علیه السلام: رأیت امی فاطمه قامت فی محرابها لیلہ جمعتها، فلم تنزل راکعة ساجدة حتی اتضح عمود الصبح و سمعتها تدعوا المؤمنین و المؤمنات و تسمیهم و تکثر الدعاء لهم و لا تدعو لنفسها بشیء فقلت لها: یا اماه! لم لا تدعین لنفسک كما تدعین لغيرک. فقالت: یا بنی! الجار ثم الدار. بحار الانوار: ج ۴۳، ص ۸۱، روایت ۳، ج ۸۹، ص ۳۱۳، روایت ۱۹.]

آری، شیوه ی معمول فاطمه به هنگام دعا و نیایش، این گونه بود. فاطمه هیچ گاه خودش را نمی دید؛ اینار محض بود و زیباترین سرمشق بخشش.

و اما کیفیت عبادت فاطمه هرگز در عقل و خیال ما نمی گنجد. حال روحی او را در هنگامه ی عبادت، خدا می داند و بس.

برای ما فرشیان کوتاه اندیش، عظمت مرتبه ی عبادت فاطمه، هرگز قابل درک و تصور نیست. تمام وسع ما در این عرصه، آن خواهد بود که به کلام امینان وحی پناه آوریم تا شاید گوشه ای از عظمت بی مثال عبادات او را نظاره گر شویم.

در آینه ی زلال روایات که بنگریم، عبادت فاطمه، آن چنان بلند و بی همتاست که خداوند، بدان بر ملائکه ی خویش مباحث می کند:

آن گاه که فاطمه در محراب عبادت، در پیشگاه پروردگار به نماز می ایستد، نور عبادتش برای ملائکه ی آسمان درخشیدن می گیرد؛ به سان نور ستارگان برای اهل زمین و خداوند پر عزت و جلالت، خطاب به فرشتگانش می فرماید:

ملائکه ی من! بر بنده ام فاطمه، سرور کنیزانم، نظر کنید؛ بر درگاه من ایستاده در حالی که بندبند وجودش از خوف من مرتعش و لرزان است و با تمام قلبش به عبادت من روی نهاده است. شما را گواه می گیرم که شیعیانش را از آتش، نجات و ایمنی بخشیدم... [رسول الله صلی الله علیه و آله... اما ابنتی فاطمة... متی قامت فی محرابها بین یدی ربها جل جلاله زهرا نورها لملائكة السماء كما یزهر نور الكواكب لأهل الأرض و یقول الله عز و جل لملائکته: یا ملائکتی! انظروا الی امتی فاطمة، سیده امائی، قائمه بین یدی برتعد فرائضها من خبفتی و قد اقبلت بقلبها علی عبادتی. اشهدکم انی قد آمنت شیعتها من النار.... بحار الانوار: ج ۲۸، ص ۳۸، روایت ۱.]

حال، این چه نوری است؟ فرشتگان چگونه اند و حیرت و لذتشان به چه صورت است؟ جمال و زیبایی نور عبادت فاطمه تا چه اندازه است که لذت بخش ملائکه ی مقرب الهی می شود؟ عبادت او را چه کیفیت و چه عظمتی است که حیرت فزای چنان موجودات عظیمی می گردد؟ سؤال هایی است که پاسخ آن از گستره ی عقل های ما بیرون است.

این گونه روایات پُرِیها، در بردارنده ی حکمت ها و حقیقت هایی بسیار است که در حد فهم ناقص ما، این گونه بیان شده است.

در این روایت شریف، شاید دلالتی بس ژرف و عمیق بر اوج مرتبه ی وجودی فاطمه ی زهرا علیها السلام نهفته باشد؛ چرا که میزان جمال معنوی هر عملی در گرو شدت مرتبه ی وجودی صاحب آن است. هر چه کمال و رتبه ی وجودی موجودی والاتر و بالاتر باشد، جلوه نمایی آن وجود از جمال و جلال الهی گسترده تر و بیشتر خواهد بود و هرچه جلوه نمایی موجودی از جمال دلربای خدایی بیشتر باشد، مشاهده ی آن وجود و متعلقات آن، حیرت افزاتر و لذت بخش تر خواهد بود. [با الهام از خودشناسی برای خودسازی، آیت الله مصباح یزدی: ص ۳۱.]

نظاره ی اوج مقامات معنوی فاطمه ی زهرا علیهاالسلام دیگر جای هیچ شك و تردیدی باقی نمی گذارد که در سیر و سلوک به سوی حق، محدودیت جنسی وجود ندارد. زن و مرد، از جهت ارزش ذاتی و حقیقت انسانی، در پیشگاه الهی یکسانند و در سیر بندگی و امکان رسیدن به مقامات عالی معنوی هیچ مزیت و رجحانی بر یکدیگر ندارند: من عمل صلحا من ذکر أو انثی و هو مؤمن فلنحیینه حیوة طیبة... [نحل (۱۶): ۹۷.] هر کس کار شایسته ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مؤمن است، او را به حیاتی پاک و پسندیده زنده می داریم....

چنین آیاتی از قرآن کریم، خود گواه این حقیقت است که مرد و زن، به طور یکسان از جوهر انسانیت برخوردارند و در تقرب به حق هیچ تفاوتی میان ایشان نیست؛ اما در هر يك از مرد و زن توانایی و استعداد ویژه ای در به ظهور رسانی صفات الهی نهاده شده است. طبق آفرینش الهی، مردان در به ظهور رسانی صفات جلال و زنان در به ظهور رساندن صفات جمال آمادگی و توانایی بیشتری یافته اند. در روح لطیف زن استعداد ویژه ای برای تجلی و ظهور يك دسته ی خاص از صفات الهی، قرار داده شده است؛ صفاتی نظیر رحمت، محبت، عطف، رأفت، گذشت، کرامت، حکمت، درایت، ظرافت، لطافت، و... زن، هنگامی در پرواز به سوی جمال و کمال مطلق اوج می گیرد که این استعداد خدادادی را در وجود خویش بشناسد

شخصیت علمی حضرت زهرا (س)

حضرت زهرا سلام الله علیها از آن جهت که معصومند و عصمت نیز جدای از علم نیست، شخصیت عالم به علم الهی هست.

امام صادق علیه السلام در تفسیر لیله ی قدر فرمود:

«انا انزلناه فی لیله القدر، اللیله فاطمه و القدر الله، فمن عرف فاطمه حق معرفتها

فقد ادرك لیله القدر وانما سمیت فاطمه لان الخلق فطموا عن معرفتها» (بحار ج ۴۳ ص ۶۵).

فاطمه لیله ی و قدرالله است، هرکس فاطمه را به همانگونه که هست بشناسد، به تحقیق لیله قدر را درک کرده است و فاطمه را بدان جهت فاطمه نامیدند زیرا مردم قدرت ندارند حقیقت او را درک کنند.

حارثه بن قدامه می گوید یک روز سلمان از قول عمار یاسر خبر شگفت انگیزی را برایم نقل کرد.

گفت: شاهد بودم که روزی علی بن ابیطالب علیه السلام وارد منزل شد، فاطمه علیهاالسلام فرمود: یا علی بیا نزدیک

«لاحدثک بما کان و بما هو کائن و بما لم یکن الی یوم القیامه حین تقوم الساعه»

تا از حوادث گذشته و حال و آینده تا روز قیامت برایت سخن بگویم.

«قال عمار فرایت امیر المؤمنین علیه السلام یرجع القهقري فرجعت برجوعه اذ دخل علی النبی صلی الله علیه و آله و سلم».

عمار می گوید: دیدم امیر المؤمنین علیه السلام عقب، عقب قدمها را برداشت و با شگفتی از سخن فاطمه علیهاالسلام به خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شرفیاب شد و سلام کرد و نزدیک آن جناب نشست.

پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «تحدثنی ام احدتک؟ قال الحدیث منک احسن یا رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم».

یا علی تو آغاز به سخن می کنی یا من بگویم؟

حضرت علی علیه السلام عرض کرد: سخن از شما شنیدن بهتر است.

رسول الله صلي الله عليه و آله و سلم فرمود: گویا فاطمه به شما چنین و چنان گفت و به همین جهت به نزد من مراجعت کردی؟

حضرت علي عليه السلام عرض کرد: یا رسول الله مگر نور فاطمه هم از سنخ نور ما است؟ فرمود: مگر نمی دانستی؟

امیرالمؤمنین از شنیدن این سخن به سجده ی شکر افتاد و خدای را سپاس گفت. سپس به نزد فاطمه علیها السلام مراجعه کرد. حضرت زهرا علیها السلام فرمود: یا علی! گویا نزد پدرم رفتی و آن حضرت چنین و چنان فرمود؟

علي عليه السلام فرمود: آری ای دختر رسول خدا صلي الله عليه و آله و سلم،

فاطمه علیها السلام فرمود: یا ابالحسن خدا نور مرا آفرید و خدای را تسبیح می گفت. آنگاه او را در یکی از درختان بهشتی به ودیعه نهاد. آنگاه پدرم داخل بهشت شد از جانب خدا مأموریت یافت که از میوه های آن درخت تناول کند، پدرم از میوه ی آن درخت خورد و بدین وسیله نور من به صلب او منتقل گشت. و از صلب پدر به رحم مادر وارد شدم و من از آن نور هستم.

«اعلم ما كان و ما يكون و ما يكن يا ابالحسن المؤمن ينظر بنور الله تعالى»

من حوادث گذشته و آینده را بوسیله ی آن نور می دانم، یا ابالحسن: مؤمن بوسیله ی نور خدا می بیند. (بحار ج ۴۳، ص ۸.)

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: زنی خدمت حضرت فاطمه علیها السلام شرفیاب شد و گفت: مادر ناتوانی دارم که در امر نمازش به مسأله ی مشکلی برخورد کرده و مرا خدمت شما فرستاد که سؤال کنم، و مسأله را طرح نمود. حضرت فاطمه علیها السلام جواب آن مسأله را داد.

آن زن برای دومین بار مسأله ی دیگری را پرسید حضرت زهرا علیها السلام جوابش را داد. بعد از آن مسأله ی سوم را پرسید و همچنین تا ده مسأله شد.

آنگاه آن زن از کثرت سؤال خجالت کشید و عرض کرد:

«لا اشق عليك يا ابنه رسول الله، قالت فاطمه: هاتي و سلي عما بدالك».

ای دختر رسول خدا دیگر مزاحم نمی شوم خسته شدید! فاطمه علیها السلام فرمود: خجالت نکش هر سؤالی داری بفرما تا جواب دهم من از سؤالات تو خسته نمی شوم، بلکه با کمال میل جواب می دهم. اگر کسی اجیر شود که بار سنگینی را بر بام حمل کند و در وجه آن مبلغ صد هزار دینار اجرت بگیرد آیا از حمل بار خسته می شود؟! زن پاسخ داد نه خسته نمی شود، زیرا بخاطر آن مزد زیادی که دریافت می کند خسته نخواهد شد.

حضرت فاطمه علیها السلام فرمود:

خدا در برابر جواب هر مسأله آنقدر به من ثواب می دهد که بیشتر از اینکه بین زمین و آسمان پر از مروارید باشد. با این وجود آیا از جواب دادن مسئله خسته می شوم؟!

«سمعت ابي صلي الله عليه و آله و سلم يقول: ان علماء شيعتنا يحشرون فيخلع عليهم من خلع الكرامات علي قدر كثرة علومهم و جدهم في ارشاد عبادالله حتي يخلع علي الواحد منهم الف الف حله من نور».

از پدرم رسول خدا صلي الله عليه و آله و سلم شنیدم که فرمود: علماء شیعه ی ما در قیامت محشور می شوند و خدا به مقدار علوم آنها و مراتب جدیت و کوششان در راه ارشاد و هدایت مردم به آنان خلعت و ثواب عطا می کند. حتی به یکی از آنها تعداد یک میلیون حله از نور عطا می فرماید. سپس منادی حق تعالی ندا می دهد: ای کسانی که ایتم آل

محمد صلي الله عليه و آله و سلم را تکفل نمودید در آن هنگام که از امامانشان منقطع بودند. اینان شاگردان شما و ایتمای هستند که در تحت تکفل علوم شما به دینداری خویش ادامه دادند و ارشاد و هدایت شدند. به مقداری که در دنیا از علوم شما استفاده کردند به آنان خلعت بدهید.

آنگاه حضرت زهرا علیهاالسلام در دنباله ی فرمایشاتشان فرمودند:

ای امه الله یک نخ از این خلعتها هزار هزار مرتبه بهتر است از آنچه خورشید بر آن می تابد زیرا امور دنیوی با کدورت و گرفتاری آلوده است. اما نعمتهای اخروی نقص و عیب ندارد. (بحار ج ۲، ص ۳).

امام حسن عسکری در حدیث دیگری می فرماید: دو نفر زن که یکی مؤمنه و دیگری از معاندین بود در یک مطلب دینی با هم نزاع داشتند برای حل اختلاف خدمت حضرت زهرا علیهاالسلام رسیدند و جریان را تعریف کردند.

چون حق با زن مؤمنه بود حضرت فاطمه علیهاالسلام گفتارش را با دلیل و برهان تأیید کرد و بدین وسیله بر زن معاند پیروز گشت و از این پیروزی شادمان شد. حضرت زهرا علیهاالسلام به زن مؤمنه فرمود:

«ان فرح الملائکه باستظهارک علیها اشد من فرحک و ان حزن الشیطان و مردته بحزنها اشد من حزنها»

فرشتگان خدا بیشتر از تو شادمان شدند و غم و اندوه شیطان و پیروانش نیز بیشتر از غم و اندوه زن معاند می باشد.

سپس امام حسن عسکری می فرماید:

خداوند تبارک و تعالی به فرشتگانش فرمود: در عوض خدمتی که فاطمه به این زن مؤمن کرد بهشت و نعمتهای بهشتی اش را هزار هزار برابر آنچه قبلاً مقرر بود بدارید و همین روش و سنت را درباره ی هر دانشمندی که با علم و دانش خویش مؤمنی را تقویت کند که بر معاندی پیروز گردد معمول دارید و ثوابش را هزار هزار برابر قرار دهید (بحار ج ۲، ص ۸).

نتیجه ی بخش :

آنچه از مطالب پیشین روشن است عمق بعد عبادی و علمی بانوی نمونه ی اسلام است که ما تنها قطره ای از دریا را بیان کردیم.

ضمن تقدیر و تشکر از برادر ارجمند جناب آقای شهبازی که زحمت انتقال این بخش از مقاله را کشیدند دو نکته را محضر عزیزان عطف بر مطالب فوق عرض کنم:

(۱) در بالا گفته شد زینب و رقیه از دختران پیامبر ص و خدیجه کبری س بودند

این مطلب صرفاً انتقال یک نقل بود و نظر ما خلاف آن ایت اما چون بحثی در این خصوص بنابود در این مقاله طرح شود از بیان نظر خود صرف نظر کردیم

(۲) در نقلی که در خصوص شهادت حضرت زهرا آمده ۷۵ روز بیان شد که این هم مبتنی بر یک نقل بود و در پایان مقاله نظر مشهور بیان خواهد شد.

ان شاء الله شهبای آتی بخشهای دیگر از این نوشتار تقدیم حضورتان خواهد شد

وَفَقِّمِ اللّٰهَ وَايَا ان شَاء اللّٰه